

FORWARD SÖZLEŞMELERİNİN VERGİLENDİRİLMESİNE AYRINTILI BİR BAKIŞ

A DETAILED OVERVIEW OF THE TAXATION OF FORWARD CONTRACTS

İsmail KARAKOÇ*

ÖZ

Son yıllarda yaşanan teknolojik gelişmeler uluslararası mesafeleri azaltmış, dolayısıyla şirketler açısından hem uluslararası hem de ulusal piyasalarda rekabetin artmasına neden olmuştur. Bu durum şirketleri yeni alternatif piyasa araçlarına yöneltmiştir. Bir taraftan teknoloji gelişirken diğer taraftan da özellikle faiz ve döviz kurlarındaki dalgalanmalar, türev araçlardan olan forward işlemlere olan talebi artırmıştır. Gelişmiş ülkelerde reel ve finans sektörü tarafından yıllardır etkin bir biçimde kullanılan forward sözleşmelere ülkemizde ise son dönemde ağırlık verilmiştir. Dolayısıyla halen yeni diyebileceğimiz bu sermaye piyasası aracının özellikle Gelir, Kurum ve Katma Değer Vergisi düzenlemelerindeki karışıklıkların da giderilmesi gerekmektedir. Forward sözleşmelerin son dönemlerde rağbet görmesi sebebiyle Türk Vergi Hukukundaki yerinin ayrıntılı incelenmesi gerekmektedir.

Anahtar Sözcükler: Forward, Forward Sözleşme, Türev Araç, Vadeli İşlem, Fiziki Uzlaş, Nakdi Uzlaş.

ABSTRACT

Technological developments in recent years have reduced international distances, thus increasing competition in both international and national markets for companies. This situation has led companies to new market instruments. While technology developed on the one hand, on the other hand, especially fluctuations in interest and foreign exchange rates increased demand for forward transactions, which are derivative financial instruments. In our country, forward contracts, which have been used effectively by real and financial sectors in developed countries for years, have been weighted recently. Therefore, the confusion in the income tax, corporation tax and value-added tax regula-

* Vergi Müfettiş Yrd.

tions of this capital market instrument, which we can still call new, needs to be eliminated. Since forward contracts have been popular in recent periods, detailed examination of their place in Turkish tax law is required.

Keywords: Forward, Forward Contract, derivative finansal instrument, derivative, Physical Settlement, Cash Settlement.

1. GİRİŞ

Forward sözleşmesi, taraflardan birinin sözleşmeye konu olan finansal varlığı sözleşmede belirlenen fiyat üzerinden gelecekteki belirli bir tarihte satın almasını, karşı tarafın da sözleşmeye konu finansal varlığı satmasını şart koşan bir sözleşme türüdür (Maliye Bakanlığı, 2012). Ağırlıklı olarak döviz kurları ve faiz oranları üzerine yazılan forward sözleşmeler; gelecekle ilgili taahhütlerde, olası kur riskinin ve faiz oranları değişimlerinin yarattığı risklerin en aza indirgenmesi ve piyasada gelecekte oluşacak fiyat dalgalanmaları hakkında yeterli bilgi sahibi olunması amacıyla kullanılmaktadır (Özalp, 2003, 27).

Ülkemizde kullanımı yavaş yavaş yaygınlaşan bu finansal aracın vergilendirilmesi konusu da çok bilenen bir konu değildir. Forward sözleşmelerin özelliği gereği, taraflar arasında nakdi veya fiziki uzlaşma sağlanması durumunda vergilendirmede farklı sonuçlar ile karşılaşmaktadır. Yine vergi mevzuatımızda bu konuda ayrıntılı düzenlemeler bulunmaması forward sözleşmesinin vergilendirilmesini karmaşık bir hale getirmektedir.

Bu çalışmamızda öncelikle forward sözleşmeler hakkında detaylı bilgiler verilmiş, ardından son düzenlemeler de dikkate alınarak forward sözleşmelerin vergilendirilmesi konusu üzerinde durulmuştur.

2. FORWARD SÖZLEŞMELERİ VE ÖZELLİKLERİ

Türev piyasa, gelecekteki bir tarihte fiziki veya nakdi uzlaşma yapılmak suretiyle herhangi bir varlığın bugünden alım satımının yapıldığı piyasa türüdür. Türev piyasalarda işlem gören ürünlere de türev araçlar denilmektedir.

Forward; ileri bir tarihte teslimi söz konusu olacak herhangi bir varlığın; fiyatı, miktarı ve vadesinin bugünden belirlenerek, sözleşmeye bağlandığı işlemdir. Alivire olarak da bilinen forward sözleşmeler; önceden satış anlamına gelmektedir (www.tdk.gov.tr). Forward sözleşmeler türev piyasalarda sıkça kullanılan türev araçlardır.

6098 sayılı Borçlar Kanunu'nda sözleşmenin, tarafların iradelerini karşılıklı ve birbirine uygun olarak açıklamalarıyla kurulduğu belirtilmiştir. Forward sözleşmeler de tarafların irade açıklamaları ile hüküm ifade etmektedir.

Forward sözleşmeleri; taraflardan birinin sözleşmeye konu olan finansal varlığı sözleşmede belirlenen fiyat üzerinden gelecekteki belirli bir tarihte satın almasını, karşı tarafın da sözleşmeye konu finansal varlığı satmasını şart koşan bir sözleşme türü olarak tanımlanmıştır (Maliye Bakanlığı, 2012). Taraflara, döviz, faiz, ticari mal gibi finansal bir varlığın, gelecekte bir tarihte önceden belirlenmiş fiyat üzerinden alınıp satılmasına hak veren finansal sözleşmedir. Söz konusu sözleşmeler, tarafların ihtiyaçları doğrultusunda serbestçe belirlenebilmektedir. Dolayısıyla şekil şartına bağlı kalınarak hazırlanan sözleşmeler değildir.

Forward sözleşmelerinde alıcı, satın almak istediği bir değer için sözleşme yapmak isterken, karşı tarafta sözleşmenin yapılabilmesi için aynı özelliklerdeki değeri teslim etmeye istekli başka bir tarafın da bulunması gerekmektedir. Dolayısıyla forward sözleşmelerinde alıcı ve satıcı olmak üzere iki taraf yer almaktadır. Uzun pozisyon (Long position) olarak adlandırılan alıcı, belirli bir varlığı sözleşmede belirlenen tarihte yine sözleşmede belirlenen fiyat ve miktar üzerinden alma yükümlülüğü altında bulunan kimsedir. Long position, ileri bir tarihte alacaklı olma durumunu ifade eder (VIOP, 2018). Forward sözleşmede uzun pozisyon alan kişi, sözleşmede belirlenen varlığı, vadede önceden belirlenen fiyattan alma taahhüdü altına girmektedir. Kısa pozisyon (Short position) olarak adlandırılan satıcı ise; sözleşmede belirlenen varlığı, sözleşmeye uygun olarak alıcıya teslim etme yükümlülüğü altında bulunan kimsedir. Short position, ileri bir tarihte teslim edilmek üzere borçlu olma durumunu ifade eder (VIOP, 2018). Dolayısıyla kısa pozisyonda olan kişi, sözleşmede belirlenmiş olan varlığı önceden belirlenen fiyattan satma yükümlülüğü altına giren kişi konumundadır.

Diğer taraftan forward sözleşmeler, spekülasyon, hedge (riskten korunma) ve arbitraj amaçlı kullanılmaktadır. Spekülasyon amacıyla yapılan işlemlerde amaç, sözleşmeye konu olan değer (örneğin döviz kuru) gelecekte değer kazanacağı düşünülerek bugünden alınarak vade sonunda kar elde etmektir. Hedge işlemlerinde ise kar amacı bulunmamaktadır. Buradaki amaç, gelecekteki fiyat değişikliklerinden kaynaklanacak riskleri bertaraf etmektir. Sözleşme sonunda her ne kadar kar veya zarar da çıkmış olsa hedge işleminde asıl amaç riskleri ortadan kaldırmak olacaktır. Arbitraj, bir menkul kıymetin, dövizin

veya malın bir piyasadan alınıp başka bir piyasada satılarak, aynı kıymetlerin birbiri ile değiştirilmesi sonucu risksiz şekilde gelir elde edilmesi işlemidir. Forward sözleşmelerdeki arbitrajın amacı ise farklı piyasalardaki fiyat farklarından yararlanarak kar elde etmektir. Ülkemizde forward sözleşmelerinin büyük bir kısmı, riskten korunma amacıyla yapılmaktadır.

Forward işlemine örnek verecek olursak;

(X) Ltd. Şti.'nin 3 ay sonra ödemesi gereken 250.000 Euro borcu bulunmaktadır. (X) Ltd. Şti., son dönemdeki döviz kurlarındaki dalgalanmalar nedeniyle borcunu ödeyeceği tarihte döviz kurunda artış meydana gelebileceği düşüncesiyle şimdiden kur riskini bertaraf etmek istemektedir. (Z) Bankası ile 3 ay vadeli forward Euro alım sözleşmesi yapmıştır. Sözleşmeye ilişkin veriler şu şekildedir;

İşlem tarihi	:	15.06.2018
Vade tarihi	:	15.09.2018
Forward (Sözleşme) Kuru	:	5,3800
Sözleşme Tutarı	:	250.000 Euro

Vade tarihinde kur 5,3800'ın üzerinde olursa (X) Ltd. Şti. sözleşmede belirlenen 5,3800 kur üzerinden 1.345.000 TL karşılığında 250.000 Euro satın alacaktır. Dolayısıyla şirket, vade tarihinde piyasaya göre daha ucuza Euro satın almış olacaktır.

Vade tarihinde kur 5,3800'ın altında olursa (X) Ltd. Şti. sözleşmede belirlenen 5,3800 kur üzerinden 1.345.000 TL karşılığında 250.000 Euro satın almak zorundadır. Şirket, Euro para birimini vade tarihinde piyasada daha ucuza satın alabilecekken yaptığı sözleşme nedeniyle zarar elde edecektir. Bu durumda ise (Z) Bankası daha yüksek fiyattan Euro sattığı için kar elde edecektir.

Forward sözleşmelerinin temel özellikleri ise;

- Standart sözleşmeler değildir. Sözleşme koşulları taraflarca serbestçe belirlendiğinden esnek sözleşmelerdir. Bundan dolayı da bu sözleşmelerin ikinci el piyasası bulunmamaktadır.
- Forward sözleşmelerde alıcının satıcıya karşı alım; satıcının alıcıya karşı satım yükümlülüğü bulunmaktadır.

- Ülkemizde VİOP (Vadeli İşlemler ve Opsiyon Piyasası) adı altında türev araçların elektronik ortamda alınıp satıldığı organize piyasa mevcut olmakla birlikte forward sözleşmeler, tezgahüstü yani organize olmamış piyasalarda işlem görmektedirler. Bu sözleşmeler, kuralları olmayan, bir mekânı bulunmayan ve denetimden uzak piyasalarda işlem gördüğünden alım satım işlemi garanti altına alan bir kuruluş da bulunmamaktadır.
- Teminat sistemi bulunmadığından işlemler karşılıklı güvene dayalı gerçekleştirilir. Örneğin taraflardan herhangi birinin iflas etmesi halinde karşı tarafın zararını karşılayacak bir sistem bulunmamaktadır. Dolayısıyla forward sözleşmeler daha çok bankalarla veya bankalar aracılığı ile yapılmaktadır. Diğer taraftan teminat yatırmamanın avantajı ise, teminat olarak yatırılmayan paranın başka bir alanda kullanılarak getiri elde edilmesi olabilir.
- Sözleşmedeki vade tarihinde karşılıklı yükümlülükler yerine getirilir ve kar/zarar vade tarihinde belli olmakta ve nakit akışı vadede gerçekleşmektedir. Dolayısıyla sözleşme süresi boyunca nakit giriş ve çıkışı olmamaktadır. Bu sayede tarafların ellerinde bulunan fonları istedikleri yatırım aracında kullanma imkânları bulunmaktadır.
- Forward sözleşmeler üçüncü kişilere devredilemez. Bu nedenle, sözleşmelerin iptal edilmesi de tarafların mutabık kalmalarıyla mümkündür (Ceylan, 2003, 370).
- Sözleşmeye konu varlık para birimi, faiz, emtia veya menkul kıymet olabilir.

3. FORWARD SÖZLEŞMELERİNİN ÇEŞİTLERİ

Piyasalardaki döviz ve faiz oranlarındaki değişimler nedeniyle günümüzde forward sözleşmeleri döviz ve faiz üzerine yapılmaktadır. Uygulamada ise en çok dövize dayalı forward sözleşmeleri karşımıza çıkmaktadır.

3.1. Dövizle Dayalı Forward Sözleşmeleri

Dövizli forward sözleşmeleri, kurlarda meydana gelebilecek değişimler sonucu ortaya çıkması muhtemel riskleri minimize etmek için kullanılmaktadır. Bu sözleşme çeşidinde şirketlerin temel amacı riskten korunmaktır. Özellikle ithalat ve ihracat yapan şirketler tarafından sıklıkla başvurulan forward sözleşme çeşitlerindedir. Şirketlerin her ne kadar temel amacı riskten ko-

runma olsa da, dövizli forward sözleşmelerinde sözleşmenin karşı tarafı bankaların amacı ise kar elde etmektir. Son dönemde meydana gelen kurlardaki dalgalanmalar, dövize dayalı forward sözleşmelerini daha cazip kılmaktadır.

İki taraf gelecekte bir tarihte anlaşarak (vadede), sözleşmede belirlenen kur üzerinden alım ve satım vaadinde bulunmaktadır. Vade dolduğunda alıcı, sözleşmede belirlenen kur üzerinden yine sözleşmede belirlenen miktarda döviz almakta, satıcı ise sözleşme hükümlerinde yer alan kur ve miktar üzerinden satış yapmaktadır. Forward sözleşmeler önceki kısımlarda bahsettiğimiz üzere taraflarca serbestçe belirlendiğinden dolayı içeriği serbestçe belirlenebilmektedir.

Örneğin (Y) Ltd. Şti.'nin 1 ay sonra 100.000 ABD Dolarına ihtiyacı bulunmakta ve bu sebeple (Z) Bankası ile 1 aylık Dolar forward sözleşmesi yapmıştır. Bu sayede gelecekteki kur riskinden kendini arındırmıştır. Sözleşmede belirlenen kur ise 1 ABD Doları=4 TL'dir. Vade tarihinde (Y) Ltd. Şti. 400.000 TL vererek 100.000 ABD Dolarını (Z) Bankasından satın alacaktır. Vade tarihinde spot kur 1 ABD Doları=4,20 TL olduğunu varsayarsak, (Y) Ltd. Şti. bu işleminden dolayı 20.000 TL kar elde edecektir. Tersini düşünlüğünde, vadede 1 ABD Doları=3,80 TL olursa, (Y) Ltd. Şti. bu sözleşmeden dolayı 20.000 TL zarar elde edecektir.

3.2. Faize Dayalı Forward Sözleşmeleri

Enflasyon oranı, para politikaları ve kurlardaki değişimler faiz oranlarının değişmesine neden olmaktadır. Özellikle son dönemde yaşanan kurlardaki dalgalanmalar da faiz oranlarındaki politikaların değişmesine de sebep olmuştur. Faiz oranlarındaki değişimler hem borç veren hem de borç alan taraflarda belirsizliğe neden olmakla kalmayıp şirketlerin nakit akışlarının değişmesini etkilemektedir. Faizli forward sözleşmelerinde temel amaç, ileri bir tarihte meydana gelebilecek faiz oranlarındaki değişimlere karşı riskleri bertaraf etmektir. Taraflar sözleşme ile faiz oranlarını sabitleyerek, faizlerdeki değişimlere karşı riskten korunmuş olacak ve sözleşmede belirlenen faiz oranından kredi/mevduat faizi elde etme amacına ulaşacaktır. Bu sözleşme türü ülkemizde neredeyse tamamı bankalar ile yapılmaktadır. Bankalar bu sözleşmeler ile alıcı veya satıcı taraf olabilmektedir. Ancak genellikle kredi faiz oranlarında yükselmeyi bekleyen şirketler alıcı tarafta yer almaktadır.

Yukarıda bahsedildiği üzere faize dayalı forward sözleşmelerindeki asıl amaç; kredi açısından düşünüldüğünde gelecekteki faiz oranlarındaki artışa karşı; mevduat açısından düşünüldüğünde ise gelecekteki faiz oranlarındaki azalışa karşı riskleri bertaraf etmektir.

Örneğin (Y) Ltd. Şti.'nin 2 ay sonra ödeyeceği kredisi bulunmaktadır. 100.000 ABD Doları olan kredisini şimdiden sabitlemek istemektedir. (Z) Bankası ile %7 faiz oranı üzerinden faize dayalı forward sözleşmesi yapmıştır. Vade tarihinde spot faiz oranının %9 olduğunu varsayarsak, burada (Y) Ltd. Şti. %7 oranından faizi sabitlediği için %2'lik bir avantaj elde etmiş olacaktır.

3.3. Emtia Forward Sözleşmeleri

Ticari mala dayalı forward sözleşmelerinde taraflardan alıcıya, sözleşmede belirlenen bir malı (buğday, arpa, hayvan vb.) gelecekteki bir tarihte ve söz konusu sözleşmede belirlenen bir fiyattan alma yükümlülüğü, satıcıya ise bu malı sözleşme şartlarına göre satma yükümlülüğü veren bir forward sözleşme türüdür. Bu tür sözleşme ile alıcı, gelecekte meydana gelebilecek fiyat artışına karşı kendini korumakta, satıcı ise tam tersi bir durumda fiyatlardaki düşme riskine karşı kendi riskini minimize etmektedir. Forward sözleşmelerin kendine has özelliklerinde bahsedildiği üzere, kar veya zarar vade tarihindeki piyasa fiyatına göre ortaya çıkmaktadır.

Örneğin, (Y) Ltd. Şti.'nin ekmek üretim fabrikası mevcuttur. Ekmeğin üretim girdisi konumundaki un fiyatlarında son dönemde dalgalanmalar görülmektedir. 1 aylık un stoğu bulunan (Y) Ltd. Şti., (Z) Ltd. Şti. ile 1 ay vadeli forward sözleşmesi imzalamıştır. Sözleşmeye göre 10 ton un vadede (1 ay sonra) kilogramı 2,00 TL'den (Y) Ltd. Şti. tarafından satın alınacak, (Z) Ltd. Şti. ise sözleşme yer alan hükümlere uygun satma yükümlülüğüne girecektir. 1 ay sonraki piyasada aynı kalitedeki unun kilogram fiyatı ise 2,50 TL olarak gerçekleştiğini varsayalım. Bunun üzerine, (Y) Ltd. Şti. forward sözleşmesine istinaden 40.000 TL karşılığında (Z) Ltd. Şti.'nden 20 ton unu satın alacaktır. Forward sözleşmesi olmasaydı (Z) Ltd. Şti.'ne 50.000 TL ödemek zorunda kalacaktı. Dolayısıyla, (Y) Ltd. Şti. sözleşme sayesinde 10.000 TL daha az ödemede bulunmuştur.

4. FORWARD SÖZLEŞMELERDE UZLAŞMA ÇEŞİTLERİ

Forward sözleşmelerde uzlaş; nakdi uzlaş (Cash Settlement) ve fiziki uzlaş (Physical Settlement) olmak üzere iki şekilde olmaktadır. Fiziki uzlaş (fiziki teslimat), sözleşmeye konu varlıkların fiziki olarak el değiştirmesidir. Nakdi uzlaş ise, vade sonunda piyasa fiyatı ile sözleşmede belirlenen fiyat arasındaki farkın (kar veya zararın) sözleşmeye taraf olanlarca el değiştirmesidir. Bu yöntemde (nakdi uzlaş) vadede sözleşmeye konu varlıklar taraflarca el değiştirmemekte, sadece vadedeki fiyat farkı taraflar arasında yer değiştirmektedir.

Örneğin (Y) Ltd. Şti.'nin 100.000 ABD Dolar üzerinden (Z) Ltd. Şti. ile 1 aylık Dolar forward sözleşmesi yapmıştır. Sözleşmede belirlenen kur ise 1 ABD Doları=4 TL'dir. Vade tarihindeki piyasa kuru 1 ABD Doları=4,20 TL olmuştur. Fiziki uzlaşta (Y) Ltd. Şti. 400.000 TL vererek 100.000 USD satın alacaktır. Nakdi uzlaşta ise $((4,20 - 4,00) \times 100.000 \text{ USD})$ 20.000 TL (Z) Ltd. Şti.'nden (Y) Ltd. Şti.'ne transfer edilecektir. Diğer bir ifade ile nakdi uzlaşta borç ve alacak tutarları mahsuplaşmaktadır.

Forward sözleşmelerinin nakdi veya fiziki teslimatla sonuçlanması vergilendirilme konusunda önem arz etmektedir.

5. FORWARD İŞLEMLERİNİN VERGİLENDİRİLMESİ

Forward sözleşmeler özellikle son dönemde ülkemizde yaşanan kur ve faiz oranlarındaki dalgalanmalar sebebiyle şirketler tarafından yoğun olarak kullanılmaktadır. Söz konusu bu türev piyasası aracı tezgahüstü piyasasında işlem görmesi sebebiyle diğer türev piyasası araçlarına göre geri planda kalmış ve ayrıca Vergi hukukumuzda da ayrıntılı düzenlemeler konusunda eksik bırakılmıştır. Forward sözleşmelerin son dönemde rağbet görmesi sebebiyle Türk Vergi Hukukundaki yerinin ayrıntılı incelenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla bu konuda başta Gelir ve Kurumlar Vergisi olmak üzere, Katma Değer Vergisi, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi ile Damga Vergisi açısından ele almamız uygun olacaktır.

5.1. Gelir Vergisi Açısından

6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununda sermaye piyasası aracının; menkul kıymetler ve türev araçlar ile yatırım sözleşmeleri de dâhil olmak üzere Sermaye Piyasası Kurulunca bu kapsamda olduğu belirlenen araç olduğu belirlenmiştir.¹

¹ 30.12.2012 tarih ve 28513 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun 3'üncü maddesinin (ş) bendinde; "Sermaye piyasası araçları: Menkul kıymetler ve türev araçlar ile yatırım sözleşmeleri de dâhil olmak üzere Kurulca bu kapsamda olduğu belirlenen diğer sermaye piyasası araçlarını," olarak hüküm altına alınmıştır.

Gelir Vergisi Kanunu'nun mükerrer 80'inci maddesinde⁹ diğer sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılmasından sağlanan kazançların değer artış kazancı olduğu hükme bağlanmış, Geçici 67'nci maddesinde ise bankalar ile aracı kurumlara, diğer sermaye piyasası araçlarına aracılık etmesi durumunda tevkifat yapma yükümlülüğü getirilmiştir. Yine Geçici 67'nci maddede diğer sermaye piyasası araçlarının tanımına yer verilmiştir. Maddenin (13) numaralı fıkrasına göre; bankaların ve aracı kurumların taraf olduğu veya bunlar aracılığıyla yapılan, belirli bir vadede, önceden belirlenen fiyat, miktar ve nitelikte, ekonomik veya finansal gösteregeye dayalı olarak düzenlenenler de dahil olmak üzere, para veya sermaye piyasası aracını, malı, kıymetli madeni ve dövizi alma, satma, değiştirme hak ve/veya yükümlülüğünü veren vadeli işlem ve opsiyon bu madde uygulamasında diğer sermaye piyasası aracı olarak tanımlanmaktadır.

Dolayısıyla, bir bankanın aracı veya tarafı olduğu forward sözleşmesi Geçici 67 kapsamında değerlendirilecektir. Diğer taraftan tezgahüstü piyasada işlem gören forward sözleşmeler Geçici 67 kapsamında değerlendirilebilmesi için bu sözleşmeye banka veya aracı kurumun taraf olması zorunludur. Aksi halde bu tür sözleşmeler Geçici 67 kapsamına dahil edilememektedir.

Banka veya aracı kurumun taraf olmadığı forward sözleşmeler, kurumlar açısından ticari kazanç kapsamında kurum kazancına dahil edilmesi gerekirken; gerçek kişiler açısından ise Gelir Vergisi Kanunu'nun mükerrer 80'inci maddesine göre değer artış kazancı kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

Forward sözleşmeler tezgahüstü piyasalarda işlem gördüğünden ve teminat müessesesi bulunmadığından ülkemizde genellikle bankalar sözleşmelere taraf olmaktadır. Dolayısıyla forward sözleşmeler GVK'nın Geçici 67'nci maddesi kapsamına dahil olduğu açıktır.

282 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği'nde de belirtildiği üzere², forward sözleşmelerde belirlenen fiyat ile vade tarihinde oluşan fiyat ara-

2 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun mükerrer 80'inci maddesinde; "Aşağıda yazılı mal ve hakların elden çıkarılmasından doğan kazançlar değer artışı kazançlarıdır.

1. (Değişik: 30/12/2004-5281/27 md.) İvazsız olarak iktisap edilenler ile tam mükellef kurumlara ait olan ve iki yıldan fazla süreyle elde tutulan hisse senetleri hariç, menkul kıymetlerin veya diğer sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılmasından sağlanan kazançlar." hükmü yer almaktadır.

10 19.01.2012 tarih ve 28178 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 282 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği'nin

2. Forward Sözleşmeleri bölümünde; "Sözleşmeye konu varlığın fiyat, miktar ve teslim tarihinin sözleşme tarihinde belirlendiği forward işlemlerinde, işlemin karla sonuçlanması durumunda, sözleşmeye baz alınan kıymetin piyasa fiyatına göre oluşan değeri ile işlem fiyatına (kullanım fiyatına) göre oluşan değeri arasındaki fark tevkifat matrahını oluşturacaktır.

Buna göre, forward sözleşmesinin hükmünden yararlanıldığı anda, sözleşmeye baz alınan kıymetin piyasa fiyatına göre oluşan değeri ile işlem fiyatına göre oluşan değeri arasındaki fark üzerinden sözleşmenin sona erdiği tarih itibarıyla bankalar ve aracı kurumlar tarafından tevkifat yapılacaktır." hükmü yer almaktadır.

sındaki fark üzerinden GVK'nın Geçici 67 kapsamında banka ve aracı kurumlar tarafından tevkifat yapılacaktır. Tebliğde yer alan örneğe göre; Bay (A)'nın 04/01/2011 tarihinde (Y) Bankası ile yapmış olduğu 3 ay vadeli forward USD alım sözleşmesine ilişkin veriler aşağıda yer almaktadır;

İşlem Tarihi	:	04/01/2011
Vade Tarihi	:	04/04/2011
Sözleşme Tutarı	:	1.000.000 USD
Sözleşme Kuru	:	1,4890
Vadede Spot Kur	:	1,5268
Tevkifat Matrahı	=	1.000.000 USD x (1,5268-1,4890)
	=	37.800 TL

Banka tarafından Bay (A)'nın elde etmiş olduğu 37.800 TL kazanç üzerinden GVK Geçici 67 kapsamında tevkifat yapılacaktır.

5.2. Kurumlar Vergisi Açısından

03.04.2007 tarih ve 26482 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak 1 Seri No'lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği (KVK Tebliği) yürürlüğe girmiştir. Söz konusu tebliğin ilk yayımlandığı dönemde türev işlemler hakkında herhangi bir düzenleme içermemekteydi. 2012 yılına kadar özelle ve mahkeme kararları ile türev işlemlere değinilmiş olmakla birlikte türev ürünlerin vergilendirilmesine yönelik düzenleme, 19.01.2012 tarih ve 28178 sayılı Resmi Gazete'de 5 Seri No'lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği yayımlanarak yerini almıştır. İlgili Tebliğ ile KVK Tebliği'nin "6. Safi Kurum Kazancı" başlıklı bölümünün sonuna "Türev ürünlerden elde edilen kurum kazançlarının tespiti" ihdas edilmiştir. Mezkur Tebliğe göre forward sözleşmesi, taraflardan birinin sözleşmeye konu olan finansal varlığı sözleşmede belirlenen fiyat üzerinden gelecekteki belirli bir tarihte satın almasını, karşı tarafın da sözleşmeye konu finansal varlığı satmasını şart koşan bir sözleşme türü olarak tanımlanmıştır.

Diğer taraftan forward işlemi esas itibarıyla, bir "taahhüt" niteliğinde olduğundan ve gelirin elde edilmesi vadede gerçekleştiğinden dolayı vadeye kadar dönem içinde yapılan değerlemelerin (reeskont işlemlerinin) kurum kazancı ile ilişkilendirilmemesi gerektiği belirtilmiştir. Dolayısıyla kurum kazancına dahil edilecek kâr veya zararın vade sonunda tespit edilmesi gerekmektedir. Forward sözleşmeleri, fiziki teslimat ile sonuçlanması halinde, yapılacak iş-

lem bir malın alım ve satımından farklı bir işlem olmayacağından, sözleşmedeki vade tarihindeki alınan veya satılan değerlerin sözleşmede belirlenen birim değerler üzerinden kayda alınması yeterli olacaktır. Dolayısıyla fiziki teslim ile sonuçlanan forward sözleşmelerinde kar veya zarardan söz edilmeyecektir. Ancak nakdi uzlaşma öngörülen sözleşmelerde, işlemde doğan kar veya zarar vade tarihinde kurum kazancının tespitinde dikkate alınacaktır. Konu ile ilgili Gelir İdaresi Başkanlığı'nın 27/05/2014 tarih ve 64597866-125[6-2014]-81 sayılı Özelgesinde³, banka ve finans kurumu olmayan bir şirketin, Türkiye mukimi bir şirket ile yapılacak forward işleminin fiziki teslimle sonuçlanmayacağı belirtilerek; vade kuru ile sözleşme kuru arasındaki farkın vade sonunda kar veya zarar olarak tespit edilip kurum kazancına dahil edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

5 Seri No'lu KVK Genel Tebliği ile Kurumlar Vergisi kesintileri ile ilgili düzenleme de yürürlüğe konulmuştur. Düzenlemeye göre; Türkiye'de bir işyeri ve daimi temsilcisi olmayan dar mükellef kurumlar tarafından forward işlemlerinden elde edilen kazancın niteliği ticari kazanç olduğu ve bu kazançlar üzerinden KVK'nın 30'uncu maddesi uyarınca vergi kesintisi yapılmayacağı belirtilmiştir.

5.3. Katma Değer Vergisi Açısından

Forward sözleşmelerini normal alım satım işlemlerinden ayıran fark; alım ve satımın gelecekteki bir tarihte yapılması ve şartlarının günümüzde belirlenmesidir. Yine bu sözleşmeler, belirlenen bir varlığın vadede teslimini öngören sözleşmelerdir. Dolayısıyla bu sözleşmelerde hizmet ve teslim ön plana çıkabilmektedir. Forward sözleşmelerin KDV'ye tabi olup olmadığı hususu ise sözleşmenin fiziki veya nakdi uzlaşmaya bağlı olup olmadığına göre değişmektedir.

3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'nun (KDVK) konusunu teşkil eden 1'inci maddesinde ticari, sınai, zirai ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetlerin KDV'ye tabi olduğu hüküm altına alınmıştır. Maddeye göre devamlılık unsuru taşıyan ve Türkiye'de gerçekleşen Forward sözleşmelerden elde edilen kazancın KDV'ye tabi olduğu açıktır.

³ Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 27/05/2014 tarih ve 64597866-125[6-2014]-81 sayılı Özelgesinde; "..... forward işleminin fiziki teslimle sonuçlanmayacağı belirtilerek; vade kuru ile sözleşme kuru arasındaki farkın vade tarihinde kur farkı gelir veya gideri olarak dikkate alınıp alınmayacağı, kur farkı gideri oluşması durumunda kurumlar vergisi tevkifatı yapıp yapılmayacağı ..... hususlarında Başkanlığımız görüşü talep edilmektedir.

.....
Bu hüküm ve açıklamalara göre, forward sözleşmesi çerçevesinde oluşan vade kuru ile sözleşme kuru arasındaki fark, vade sonunda kâr veya zarar olarak tespit edilip kurum kazancına dahil edilecektir." açıklaması yer almaktadır.

Aksi durumda devamlılık unsuru taşımayan kazanç Türkiye’de dahi gerçekleşse, Gelir Vergisi Kanunu’nun 82’nci maddesinin birinci bendine göre⁴ arzi kazanç olarak değerlendirilecek ve KDV doğmayacaktır.

KDVK’nın 10’uncu maddesine göre vergiyi doğuran olay, malın teslimi veya hizmetin yapılması; malın tesliminden veya hizmetin yapılmasından önce fatura veya benzeri belgeler verilmesi hallerinde, bu belgelerde gösterilen miktarla sınırlı olmak üzere fatura veya benzeri belgelerin düzenlenmesi şeklinde ortaya çıktığı hüküm altına alınmıştır.

Diğer taraftan KDVK’nın istisnaları düzenleyen 17’nci maddesinin (g) bendine göre; külçe altın ve külçe gümüş teslimleri ile kıymetli taşların Türkiye’de kurulu borsalarda işlem görmek üzere ithali, borsaya teslimi ve borsa üyeleri arasında el değiştirmesi, döviz, para, damga pulu, değerli kâğıtlar, hisse senedi, tahvil, varlık kiralama şirketleri tarafından ihraç edilen kira sertifikaları, Türkiye’de kurulu borsalarda işlem gören sermaye piyasası araçları ile metal, plastik, lastik, kauçuk, kâğıt, cam hurda ve atıkları ile konfeksiyon kırıntılarının tesliminin istisna olduğu belirlenmiştir.

Konu ile ilgili Gelir İdaresi Başkanlığı’nın 27/05/2014 tarih ve 64597866-125[6-2014]-81 sayılı Özelgesinde; banka ve finans kurumu olmayan bir şirketin, Türkiye mukimi bir şirket ile yapılacak forward işleminin fiziki teslimle sonuçlanmayacağı belirtilerek; sözleşme süresi sonundaki cari kur ile sözleşmede belirlenen kur arasındaki fark, lehine fark ortaya çıkan firmanın verdiği hizmet sonucu ortaya çıktığından bu fark üzerinden KDV hesaplanması gerektiği belirtilmiştir. Sözleşme sonunda oluşacak kur farkı Türkiye’deki firma lehine oluşursa, firma tarafından düzenlenen faturada KDV hesaplanarak 1 No’lu KDV beyannamesinde mükellef sıfatıyla beyan edilecektir. Yurtdışındaki firma lehine kur farkı oluşması halinde, Türkiye’de mukim firma kur farkı bedeli üzerinden hesaplanan KDV’yi 2 No’lu KDV beyannamesi ile sorumlu sıfatıyla beyan ederek ödeyecektir.

Konuyu hem ilgili Kanun hem de idarenin verdiği görüş çerçevesinde değerlendirecek olursak;

- Fiziki uzlaşma öngören Forward sözleşmelerde ön plana çıkan unsur teslimdir. Örneğin dövize dayalı Forward sözleşmelerde eğer fiziki uzlaşma öngörülmüşse, sözleşmede belirlenen vadede yine sözleşmede belirlenen varlığın teslimi söz konusudur. Mezkur Kanun’un 17/4-g maddesi gereği

4 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nun 82’nci maddesinde;
“Vergiye tâbi arzi kazançlar şunlardır:

1. Arzi olarak ticarî muamelelerin icrasından veya bu nitelikteki muamelelere tavassuttan elde edilen kazançlar.” hükmü yer almaktadır.

Forward sözleşmelerde fiziki teslim istisna kapsamında değerlendirildiğinden KDV'ye tabi olmayacaktır.

- Nakdi uzlaşma öngören Forward sözleşmelerde ön plana çıkan unsur ise hizmettir. Örneğin dövizde dayalı Forward sözleşmelerde eğer nakdi uzlaşma öngörülmüşse, sözleşmede belirlenen vadede yine sözleşmede belirlenen fiyat ile vadede piyasa fiyatı arasındaki farkın ifa edilmesi söz konusudur. Lehine fark oluşan tarafından mezkur Kanun'un 1'inci maddesi kapsamında KDV hesaplanacaktır.

Dolayısıyla, Türkiye'de daha sık kullanılan ve tercih edilen fiziki uzlaşma ile sonuçlanan forward sözleşmeler KDV'den istisna tutulurken; finansman temini veya finansal hizmet bedelinin taraflara transferini öngören nakdi uzlaşma ile sonuçlanan Forward sözleşmeler ise KDV'nin hesaplanması gerekmektedir.

5.4. BSMV Açısından

6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu'nun 28'inci maddesinde; banka ve sigorta şirketlerinin Finansal Kiralama Kanununa göre yaptıkları işlemler hariç olmak üzere, her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün işlemleri nedeniyle kendi lehlerine nakden veya hesaben aldıkları paralar banka ve sigorta muameleleri vergisine (BSMV) tabi olduğu hüküm altına alınmıştır. BSMV'de vergiyi doğuran olayın meydana gelmesi için işlem yapılması ve bu işlem neticesinde lehe para kalması gerekmektedir. Dolayısıyla bir işlem nedeniyle banka ve sigorta şirketleri tarafından gelir elde edilmiş ise matrah doğmakta ve BSMV hesaplanmaktadır.

Mezkur Kanun'un istisnaları düzenleyen 29'uncu maddesinin (p) bendinde; arbitraj muameleleri ile Türkiye'de kurulu borsalarda gerçekleştirilen vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerine ilişkin muameleler ve bu muameleler sonucu lehe alınan paraların BSMV'den istisna olduğu hükmü yer almaktaydı. 05.12.2017 tarih ve 30261 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 7061 sayılı Bazı Vergi Kanunları İle Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 11'inci maddesi ile söz konusu istisna hükmünün kapsamı genişletilmiştir. Düzenlemeye göre Kanunda yer alan "*Türkiye'de kurulu borsalarda gerçekleştirilen*" ibaresi çıkarılmış, işlemin yapıldığı yere bakılmaksızın vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri sonucu lehe alınan paralar 01.01.2018 tarihinden itibaren BSMV'den istisna edilmektedir⁵. Dolayısıyla tezgahüstü piyasalarda işlem gören Forward sözleşmeler de istisna kapsamına girmiştir.

⁵ 6802 sayılı Kanun'un 29/p bendinin 01.01.2018 tarihinden itibaren geçerli son hali şu şekildedir;

"p) Arbitraj muameleleri ile vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerine ilişkin muameleler ve bu muameleler sonucu lehe alınan paralar."

Daha önce 89 Seri No’lu Gider Vergileri Genel Tebliğinde; vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinde, sözleşme vadesinde söz konusu sözleşme yükümlülüklerinin fiziki olarak yerine getirilmesi durumunda, bu işlemin kambiyo muamelesi olarak değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiş; diğer taraftan, sözleşmenin vade tarihinde tarafların sözleşme dolayısıyla lehe aldıkları parayı hesaplayıp ödemek suretiyle sözleşmeyi sonlandırmaları halinde, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinin nakdi uzlaşısı ile sonuçlanmasının kambiyo işlemi olarak değerlendirilmesi mümkün olmayacağı belirtilmişti. Mezkur Tebliğin forward işlemlerinin vergilendirilmesi kısmında ise fiziki teslimatla sonuçlanan döviz/TL ve döviz/döviz forward sözleşmelerinde ana işlem kambiyo işlemi olduğundan, BSMV oranı sıfır olarak uygulanacağı; sözleşmenin nakdi uzlaşısı ile sonuçlanması halinde ise, sözleşme nedeniyle lehe alınan para üzerinden %5 oranında BSMV hesaplanacağı belirtilmiştir.

7061 sayılı Kanundaki düzenleme öncesi mezkur Tebliğde yer alan hükümler dolayısıyla fiziki uzlaşuya dayalı forward sözleşmelerde %0; nakdi uzlaşuya dayalı forward sözleşmeler de ise %5 BSMV hesaplanıyordu. 7061 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle artık; işlemin yapıldığı piyasaya ve işlemin nakdi veya fiziki uzlaşuya dayanıp dayanmadığına bakılmaksızın forward sözleşmelerden banka ve/veya sigorta şirketlerinin lehine kalan paralar BSMV’den istisna edilmiştir. Düzenlemenin uygulama tarihi 01.01.2018 olduğundan dolayı bu tarihten önce nakdi uzlaşuya dayalı forward sözleşmelerde %5 BSMV hesaplanırken, bu tarihten itibaren artık tüm Forward sözleşmeler istisna kapsamında değerlendirilmektedir.

5.5. Damga Vergisi Açısından

488 sayılı Damga Vergisi Kanunu’nun konusunu belirleyen 1’inci maddesine göre, söz konusu Kanuna ekli (1) sayılı tabloda yazılı kağıtlar Damga Vergisine tabidir. Dolayısıyla forward sözleşmeleri ile gerçekleştirilecek alım satım işlemleri Kanuna ekli (1) sayılı tablonun mukavelenameler, taahhütnameler ve temliknameler ile ilgili kısmında belirlenen nispi orana göre (2018 yılı için binde 9,48) damga vergisine tabidir.

Diğer taraftan Kanun’un istisnaları düzenleyen (2) sayılı tablonun “IV - Ticari ve medeni işlemlerle ilgili kağıtlar” başlıklı bölümün 19 numaralı fıkrasına göre; bankalar veya aracı kurumların taraf olduğu ya da bunlar aracılığıyla yapılan, belirli bir vadede önceden belirlenen fiyat, miktar ve nitelikte, ekonomik veya finansal göstergeye dayalı olarak düzenlenenler de dahil olmak üzere-

re, para veya sermaye piyasası aracını, malı, kıymetli madeni ve dövizi alma, satma, değiştirme hak ve/veya yükümlülüğünü veren vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile bu sözleşmelere ilişkin olarak düzenlenen diğer kâğıtlar istisna edildiği hükme bağlanmıştır.

Buna göre bir forward sözleşmede banka veya aracı kurum taraf ise bu işlemler nedeniyle düzenlenen kâğıtlar damga vergisinden istisnaya tabi olmaktadır. Ancak banka veya aracı kurumların taraf olmadığı forward sözleşmeler ise mezkur Kanun'un 1'inci maddesine göre damga vergisine tabi olacaktır.

6. SONUÇ

Teknolojinin gelişmesiyle uluslararası ticaretin ve ülkelerarası sermaye akışının artması neticesinde özellikle yabancı para başta olmak üzere, faiz ve ürün fiyatlarında dalgalanmalar kaçınılmazdır. Forward sözleşmeler, bu fiyat dalgalanmalarından kaynaklanan riskleri bertaraf etmek amacıyla kurumlar tarafından ülkemizde son zamanlarda başvurulmuş sermaye piyasası aracı haline gelmiştir. Söz konusu forward sözleşmeler tezgahüstü piyasalarda gerçekleştiğinden ve teminat sistemi bulunmadığından dolayı ağırlıklı olarak bankalar aracılığı ile yapılmaktadır.

Söz konusu forward sözleşmeler ülkemizde yeni yaygınlaştığından dolayı, bu sözleşmelerden elde edilen kazançların hangi durumlarda vergilendirilip hangi durumlarda istisnaya tabi olduğu ise tartışmalı bir konu haline gelmiştir. Temel özellikleri gereği, taraflarca nakdi veya fiziki teslimata dayalı forward sözleşmeler ifa edilmektedir. Düzenlenen sözleşmelerde nakdi veya fiziki uzlaşma vergilendirme açısından önem arz etmektedir.

Fiziki teslimata dayalı forward sözleşmeler Katma Değer Vergisinde istisnaya tabi iken nakdi uzlaşma dayalı sözleşmelerde ise KDV hesaplanacaktır. Yine fiziki uzlaşmada Kurumlar Vergisi hesaplanmazken nakdi uzlaşmada kurum kazancının tespitinde önemli rol oynamaktadır.

Dolayısıyla konuyla ilgili vergi mevzuatımızda ayrıntılı düzenlemelerin bir an önce belirlenmesi ve mükelleflerin bu sözleşmeleri ifa ederken bu hususlara dikkat etmeleri ileride mükelleflerin aleyhine oluşabilecek vergi ziyanının önüne geçilmesi için gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı (27.05.2014) **64597866-125[6-2014]-81 sayılı muktezası**. İstanbul: Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı.

Ceylan, Ali (2003). *Finansal Teknikler*. Bursa: Ekin Kitabevi.

Maliye Bakanlığı (21.12.1999) **282 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği**. Ankara: Resmi Gazete (Mük. 23913 sayılı).

Maliye Bakanlığı (03.04.2007) **1 Seri No'lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği**. Ankara: Resmi Gazete (26482 sayılı).

Maliye Bakanlığı (19.01.2012) **5 Seri No'lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği**. Ankara: Resmi Gazete (28178 sayılı).

Maliye Bakanlığı (19.01.2012) **89 Seri No'lu Gider Vergileri Genel Tebliği**. Ankara: Resmi Gazete (28178 sayılı).

Özalp, Pınar. (2003) *Türev Araçlarının Finansal Sistemin İşleyişi İçindeki Rolü: Türkiye'de Bu Piyasalara İşlerlik Kazandırma Çalışmaları*. (Yayımlanmış TCMB Uzmanlık Yeterlik Tezi) Ankara, TCMB.

T.C. Yasalar (21.06.2006) **5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu**. Ankara: Resmi Gazete (26205 sayılı).

T.C. Yasalar (02.11.1984) **3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu**. Ankara: Resmi Gazete (18563 sayılı).

T.C. Yasalar (06.01.1961) **193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu**. Ankara: Resmi Gazete (10700 sayılı).

T.C. Yasalar (11.07.1964) **488 sayılı Damga Vergisi Kanunu**. Ankara: Resmi Gazete (11751 sayılı).

T.C. Yasalar (30.12.2012) **6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu**. Ankara: Resmi Gazete (28513 sayılı).

T.C. Yasalar (04.02.2011) **6098 sayılı Borçlar Kanunu**. Ankara: Resmi Gazete (27836 sayılı).

T.C. Yasalar (23.07.1956) **6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu**. Ankara: Resmi Gazete (9362 sayılı).

T.C. Yasalar (05.12.2017) **7061 sayılı Bazı Vergi Kanunları İle Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun**. Ankara: Resmi Gazete (30261 sayılı).